

Baza juridică

Existența și funcționarea Bibliotecii electronice în aspect juridic se va definitiva prin următoarele acte:

1. Conceptul privind constituirea Bibliotecii electronice;
2. Regulamentul de organizare și funcționare a Bibliotecii electronice;
3. Regulamentul su privire la formarea colecției;
4. Regulile de utilizare a Bibliotecii electronice;
5. Contractul cu autorul privind amplasarea resurselor în format electronic.

Suntem conștienți de faptul, că realizarea proiectului respectiv va cere implicații financiare și umane substanțiale, dar considerăm că aceasta este unica modalitate de dezvoltare a bibliotecii universitare, pentru a face față cerințelor învățământului superior modern.

OPEN ACCESS - O PROVOCARE ȘI O OPORTUNITATE PENTRU BIBLIOTECILE UNIVERSITARE

Ludmila COSTIN,
*directorul Bibliotecii
Republicane Științifice Agricole*

In 2003 Budapest Open Access Initiative Project was launched – an alternative of typed magazines and their electronic versions. Open Access is a way of free scientific communication, which has a special ideology based on two pillars: the cooperation of scholars who are ready to present their own works in a free of charge access and a free access to online scientific publications with the right of reading, loading, copying, citing and stocking. The latter actions can be performed without any financial or legislative impediments. The advocates of free access to information are divided

into two groups: Green Road and Golden Road. The former consider that the existing information network allows the publication stocking, their organisation in thematic or institutional electronic archives with free access. The latter support the publication of new models of scientific publication: magazines and conference material.

Activitatea științifică este o direcție prioritară în activitatea unei instituții superioare de învățământ, bibliotecilor universitare revăzându-le rolul de suport informațional al acestui proces. Problema deloc simplă în contextul globalizării procesului științific care prevede intensificarea schimbului de cunoștințe și colaborării între comunitățile științifice din diferite țări, declarării accesului liber la cunoștințe în societatea cunoașterii pe de o parte, și lipsei unor resurse informaționale adecvate în țară, pe de altă parte. Problema resurselor informaționale de fapt fiind problemă financiară prin esență, pentru că tehnologiile informaționale moderne oferă oportunități de acces la resursele informaționale globale. Dar, știm bine că problema financiară este problema depășirea căreia nu se prevede în viitorul apropiat. Situația creată contribuie la rămânerea în urmă a științei naționale, în cazul concret a științei agricole cu consecințele respective pentru economie și învățământ.

Divizarea lumii în țări informațional sărace și bogate este deja o realitate care preocupă comunitatea internațională, de rînd cu problema dreptului la informație care, de fapt, rămîne a fi doar o declarație pentru cercetătorii din țările subdezvoltate.

Problema respectivă a fost reflectată într-un șir de acte internaționale precum: Declarația Mileniului lansată de către ONU, Declarația IFLA „Acces liber la literatura și documentele științifice”, Declarația de la Berlin privind accesul liber la cunoștințe ș.a. acte.

O soluție concretă și viabilă a realizării ideilor menționate în actele numite mai sus, o șansă de a recupera rămînerea în urmă a științei din țările Europei de Est o constituie lansarea în anul 2003 a proiectului Budapest Open Access Initiative - alternativă a revistelor tipărite și versiunilor electronice ale acestora. Open Access este un mod de comunicare științifică liberă la baza căruia stă o ideologie specială.

Această ideologie se bazează pe doi piloni: primul - cooperarea savanților care sunt gata să prezinte comunității științifice propriile sale lucrări cu acces gratis;

Al doilea - accesul liber la publicațiile științifice online cu drept de citire, încărcare, copiere, citare și stocare. Toate acestea, lucru important, fiind efectuate fără impedimente financiare sau legislative.

Astăzi, adepții accesului liber la informație s-au divizat în două grupe: un grup constituind „*Calea verde*” (Green Road), iar celălalt formînd „*Calea de Aur*” (Golden Road). Reprezentanții primului grup îl constituie adepții autoarhivării publicațiilor științifice. Autoarhivarea presupune depunerea de către savanți a propriilor publicații într-o arhivă electronică pe Internet, care permite accesul liber, fapt care nu exclude și editarea publicației respective în format tipărit. Reprezentanții acestui grup optează pentru difuzarea maximală a propriilor realizări științifice, din start refuzînd venitul posibil pe care îl poate aduce comercializarea publicațiilor. Ei consideră că costul publicației a fost întotdeauna un impediment în comunicarea dintre autor și cititorul potențial, costul de obicei fiind determinat de cheltuielile de editare. În momentul de față, consideră ei, rețelele informaționale existente dispun de potențialul care ar permite stocarea publicațiilor, organizarea lor în arhive electronice tematice sau instituționale și accesul gratis la ele, costurile în acest caz fiind minimale și ușor suportate de instituțiile științifice și, respectiv, asigurarea accesului gratis pentru utilizatorii finali. Anume autoarhivarea, conform acestui concept, poate duce la eficientizarea procesului științific.

A doua direcție întrunește adepții constituirii unor modele noi-alternative a editării publicațiilor științifice, în special, a revistelor și a materialelor conferințelor. În acest caz, cheltuielile sînt suportate de editori, finanțarea fiind realizată cu suportul instituțiilor științifice și a granturilor.

La etapa actuală, există deja arhive electronice de profil agrar, cu acces în regim open acces, cea mai cunoscută fiind arhiva de preprinte, care include 300000 de prepublicații din diferite domenii agrare.

În unele țări, cum sînt SUA, Marea Britanie, ideologia open acces este susținută la nivel de stat. Legislația acestor țări obligă toți sa-

vanții care efectuează cercetări științifice în baza finanțării de stat să-și arhiveze rezultatele științifice obținute.

Un alt moment, care derivă din analiza publicațiilor științifice la această temă, este posibilitatea savanților din țările subdezvoltate, reprezentanți ai școlilor științifice mai puțin cunoscute de ași promova propriile publicații pe arena internațională prin arhivarea electronică. Deja s-au încadrat în acest proces și țările din Europa de Est: Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Cehia ș.a

Anul acesta, pentru prima dată a avut loc la Kiev un seminar consacrat acestei probleme cu genericul „Comunicarea științifică cu acces deschis”. Participanții la seminar au adresat un mesaj instituțiilor, printre care și bibliotecilor, de a promova ideea open access în rândurile savanților, de a utiliza mai activ resursele existente și de a participa nemijlocit la formarea lor.

Considerăm că în condițiile crizei publicațiilor tipărite care de-a rîndul anilor au susținut comunicarea științifică, dar care au tendința de a se scumpi permanent, pe de o parte, dezvoltarea tehnologiilor informaționale și a Internet-ului, pe de altă parte, ideea open access este acceptabilă și pentru biblioteca noastră.

Primul pas, care l-am făcut noi în sensul de a adera la ideea open access, a fost realizarea unui sondaj în rîndul celor mai activi beneficiari savanți ai universității. Scopul cercetării a fost de a afla opinia lor vis-a-vis de aplicarea acestei idei. Deoarece savantului în acest caz îi revin două roluri, rolul de utilizator și al resurselor arhivate și tot odată de contribuabil la aceste resurse, am inclus în chestionar două blocuri de întrebări. Primul bloc de întrebări era destinat pentru rolul de savantul-utilizator, iar al doilea pentru savantul - contribuabil. Răspunsurile la întrebările din blocul întîi al chestionarului sînt următoarele:

- Respondenții, în marea lor majoritate, cunosc resursele open access ce țin de domeniul lor de activitate, aceștia constituind 74,3%; au auzit ceva despre ele - 12,7%, nu cunosc 13%. Toți respondenții au răspuns că folosesc puțin în cercetările științifice, dar ar dori să beneficieze de ele.
- Răspunzînd la întrebările blocului doi, respondenții au dat următoarele răspunsuri: 34,8% sînt gata să-și arhiveze publicațiile, iar 30% n-ar vrea s-o facă; 36,2% nu au luat o decizie la moment.

- Din cei 34,8% de cercetători, 20% sînt gata de a arhiva publicațiile în arhive electronice tematice. Ei sînt motivați de posibilitatea de a-și promova rezultatele științifice peste hotarele țării. 14, 8%, sînt motivați de satisfacția morală pe care vor avea-o, acordînd posibilitatea altor savanți de a face cunoștință cu rezultatele științifice obținute. 32, 6% sînt predispuși de a arhiva numai post-printele, dînd totuși prioritate publicației tipărite.
- 30%, dintre respondenții care nu sînt gata pentru arhivarea publicațiilor, argumentează poziția lor astfel: statutul publicației electronice este mai jos decît al publicației tipărite; publicațiile electronice nu sînt recenzate, fapt care duce la scăderea satisfacției morale a autorului. În acest caz, cercetătorii confundă publicațiile electronice cu acces liber pe Internet și publicațiile din arhivele electronice, ultimele fiind recenzate conform însăși conceptului open access.

Analizînd rezultatele obținute am ajuns la următoarele concluzii:

- Ideea open access acordă beneficii atît bibliotecilor, cît și cercetătorilor, respectiv ea merită de a fi promovată în rîndul beneficiarilor - cercetători și a bibliotecarilor.
- Spre exemplu, resursele open access pot fi utilizate pentru satisfacerea cererilor de informare a beneficiarilor în biblioteci, acoperind golurile existente în resursele informaționale.
- Biblioteca ar putea promova această idee în rîndurile cercetătorilor - beneficiari în vederea participării lor la constituirea resurselor open access și drept consecință a încadrării lor în mediul științific internațional.
- Biblioteca împreună cu comunitatea științifică universitară ar putea să se încadreze nemijlocit în procesul de arhivare electronică a publicațiilor, începînd, spre exemplu, cu constituirea arhivei electronice a instituției.
- Cooperarea bibliotecilor ar facilita, în acest sens, comunicarea științifică a savanților din același domenii, în special, a cercetătorilor tineri.